

MILJØVERNDEPARTEMENTET

Kulturminnefondet fyller fem år!

Statssekretær Heidi Sørensen
Røros 16. februar 2009

Foto: Svein Magne Fredriksen

Kulturminner og kulturmiljøer – møteplass mellom fortid, nåtid og framtid

2

Foto: Arve Kjersheim@Riksantikvaren

Bildet viser Halvdanshaugen i Hole kommune i Buskerud

Formidling av kulturminner der de ligger, i sitt opprinnelige miljø, gir en egen dimensjon til fortellingen om fortiden.

Kulturminner, kulturmiljøer og kulturhistoriske gjenstander er ikke bare historie. De er også del av et levende samtidsmiljø. Derfor er den fysiske kulturarven del av både fortiden og nåtiden.

Kulturminnene og kulturmiljøene gir menneskene forankring i tilværelsen. De er en felles kunnskaps- og erfaringsbank. De viser at fortiden er til stede i nåtiden. Vi kan dele dem med andre og slik kan de bidra til det sosiale og kulturelle fellesskapet.

Kulturminner og kulturmiljøer er møteplasser mellom fortiden, nåtiden og framtiden.

De er en del av det fysiske miljøet, håndfaste og originale vitnesbyrd om menneskenes liv og virke i tidligere tider

I år er det kulturminneår. Det åpnet i Trondheim for to uker siden. Tema for året er dagliglivets kulturminner.

Meningen er at vi skal se kulturminnene med nye øyne – få øynene opp for at det ikke bare er storslåtte monumenter som er kulturminner og verdt å ta vare på. Også det som omgir oss til daglig er kulturminner som forteller viktige historier om nær og fjern fortid og mennesker liv og virke.

Bildet viser Løkke aviskiosk - oppført i 1911 på Stortorget i Tromsø.

Kioskens alder og beliggenhet er svært sentral både i bybildet og i folks bevissthet. Den er et svært sentralt kulturminne i Tromsø. Hit kommer folk for å få siste nytt – et godt eksempel på dagliglivets kulturminner.

Kiosken er ett av Riksantikvarens 12 fredningsobjekter i kulturminneåret.

Kulturminnefondet har gitt tilskudd til istandsetting av kiosken.

Kulturminnefondet

Kulturminnefondet holder til i Bergmannsgata på Røros.

Kulturminnefondet skal:

- bidra til samspill mellom offentlige og private
- sikre at et mangfold av kulturminner og kulturmiljøer bevares som grunnlag for opplevelse, kunnskap, utvikling og verdiskaping
- stimulere til samarbeid og økt medvirkning
- utløse privat kapital og støtte lokale og regionale partnerskap og spleiselag

Fondets midler kan brukes innenfor hele kulturminnefeltet.

Kulturminnefondet skal gi lokalsamfunn og regioner bedre muligheter til å ta i bruk kulturminneressursene som grunnlag for verdiskaping.

Det skal skape engasjement, interesse og større kunnskaper om kulturminner og vise hvordan en kan utnytte kulturminner både i eksisterende og ny næringsvirksomhet

Gode eksempler

Bukksteinsløa, Vaksdal i Hordaland

før og etter istandsetting

5

Foto: Kulturminnefondet

Fra 2003 til og med 2008 har fondet delt ut ca. 113 millioner kroner til 634 prosjekter. Jeg kan selvfølgelig ikke gå gjennom alle! Jeg har derfor valgt ut tre eksempler, som får fungere som representanter for ulike typer prosjekter:

Et første eksempel: Kulturminnefondet har gitt tilskudd til istandsetting av Bukksteinsløa – en løe i grindverk fra 1873. Dette er en bygning med teknikk og materialbruk som i dag er uvanlig. Istandsettingen har bidratt til å holde viktig håndverkskunnskap i hevd.

Arbeidet bestod i å sette i stand vegger og tak. Den ene gavlveggen er kledd med brake (einer), som er en sjelden byggeteknikk.

Formidlingen av prosjektet gjør at det har nytteverdi for andre som eier denne typen bygninger. I dag finnes typen bare bevart i et avgrenset område av Hordaland.

Båtbyggerier i Risør settes i stand

6

Foto: Kulturminnefondet

Det andre eksemplet gjelder anlegg knyttet til kystkulturen. Kystkultur er et prioritert område i kulturminnepolitikken og har også vært et satsingsområde for Kulturminnefondet.

Fondet har gitt tilskudd til istandsetting ved båtbyggeriene på Moen. Båtbyggeriene var i sin tid svært viktig i Sør-Norge.

I dag pågår det restaurering av båter og annen næringsvirksomhet som involverer håndverkere i to av buene.

Ett av anleggene, K Christensen & Co, Moens båtbyggeri, fungerer også som anlegg for formidling. Det brukes dessuten som vinteropplag for fritidsbåter. Her er det stor aktivitet under Risør Trebåtfestival.

Flere nærings- og kulturaktiviteter er under utvikling.

Nytt liv til gamle gårder

Det tredje eksemplet gjelder tradisjonell gårdsbebyggelse, hvor det kommer mange søknader: Vi ser her gården Søndre Sømåen i Engerdal i Hedmark.

Kulturminnefondet har gitt tilskudd til istandsetting av hovedbygningen og flere andre bygninger på gårdsanlegget som har i alt 10 hus. Eieren har også fått tilskudd fra andre bidragsytere. Målet er å sette i stand alle bygningene.

Gården var i svært dårlig forfatning da de nåværende eierne overtok.

Bildet viser en håndverker i aksjon på Søndre Sømåen gård i Engerdal.

Håndverkere og den kompetansen og de ferdighetene de har, er avgjørende for hvordan kulturminner vedlikeholdes, settes i stand og holdes i hevd.

Handlingsoverført kunnskap har stor plass og er av stor betydning i håndverksfagene.

Det er viktig å sikre kunnskap om teknikker og prosesser mens det fremdeles er noen igjen som behersker dem.

Praktisk utprøving er av stor betydning for å finne fram til gamle håndverkstradisjoner som ikke lenger er i bruk.

Bildet viser Kalven seter, Vågå i Oppland

Kunnskap er grunnleggende for å kunne ta vare på kulturminner og kulturmiljøer. Kunnskap skaper interesse, engasjement og aktivitet i alle aldersgrupper.

Kunnskap formidles på mange steder, måter og nivåer - i barnehagen og på skolen, gjennom praktisk og teoretisk utdanning og via foredrag og kursvirksomhet.

Kystkultur på Vega i Nordland

10

Kulturminnefondet bidrar til Verdiskapingsprogrammet på kulturminneområdet (2006-2010), i samarbeider med Riksantikvaren.

11 pilotprosjekter skal prøve ut hvordan kulturminner i større grad kan tas i bruk for å utvikle levende lokalsamfunn og være ressurser for verdiskaping.

Bildet viser fiskeværet Skjærvær i Vega kommune, en del av pilotprosjektet den verdifulle kystkulturen i Nordland

Prosjektet er delt inn i ulike tema som omfatter stedsutvikling og byggeskikk, fiske og ærfugldrift, infrastruktur og reiseliv.

Det er en utfordring å snu utviklingen med svekkete og nedlagte fiskevær og stor fraflytting, kombinert med en stor pågang av turister.

På Vega har statusen som verdensarvområde ført med seg nye holdninger og med det, nye muligheter.

Pilegrimsleden

Nidaros, dagens Trondheim, er det nordligste målet for pilegrimsferdene i Europa.

I middelalderen var Nidaros målet for dem som søkte sjelebot ved hellige Olavs grav.

Foto: Riksantikvaren

11

Bildet viser informasjonsopplegg langs Pilegrimsleden. Dette er også ett av 11 pilotprosjekter i Verdiskapningsprogrammet, og det får støtte fra kulturminnefondet.

Skikken med å gå i de gamle pilegrimenes fotspor er i ferd med å ta seg opp rundt i Europa. Santiago de Compostella i Spania, som jeg selv har hatt gleden av å besøke, er et viktig mål for mange.

Men mange ser seg nå om etter andre, mer "eksotiske" og mindre "trafikkerte" områder. Prosjektet skal føre til en større interesse for, og økt bruk av pilegrimsleden.

Kvaliteten skal bedres på skjøtsel av selve vegtraséen, merking, skjøtsel av kulturminner langs med leden, overnattingstilbud m.m.

Den gode standarden skal være et godt forbilde for andre strekninger av leden, som også involveres i prosjektet.

Prosjektet skal føre til økt næringsutvikling i forbindelse med pilegrimsleden. For eksempel i form flere overnattingssteder, organiserte turer og flere tilgjengelig

Kulturminneåret skal gi
opplevelser og kunnskap

I en undersøkelse ved inngangen til Kulturminneåret 2009 ble folk spurt om hvor viktig det er at vi som nasjon tar vare på kulturminner.

63 prosent svarte at dette har "meget stor verdi", mot 53 prosent fem år tidligere.

Det er et godt utgangspunkt for kulturminneåret som åpnet for to uker siden.

Året har allerede fått stor oppmerksomhet. Vi ser med spenning fram til at mange flere får øynene opp for alle historiene som kulturminnene rommer.

Dagliglivets kulturminner

Bildet viser busskur i Sør-Varanger – en gammel gruvegrabb snudd opp-ned – også et av Riksantikvarens fredningsobjekt i kulturminneåret

Det vi ønsker med Kulturminneåret er å øke kunnskapen og bevisstheten om kulturhistorien. Gjennom å rette søkelyset mot nye kulturminnetyper, ønsker vi å stimulere til bredt engasjement, privat og offentlig.

Det er ikke nok bare å gi penger til å ta vare på kulturminner. Vi må også øke bevisstheten om hvorfor det er viktig å ta vare på dem.

For at vi skal kunne orientere oss i samtiden, trenger vi kunnskap om fortiden. Vi kan ikke overse erfaringer vi allerede har gjort, det blir både kostbart og tidkrevende.

Kunnskap om fortiden er derfor både nyttig og nødvendig når vi skal treffe kloke valg for fremtiden.

Dagliglivets kulturminner

To kjente og kjære telefonbokser som i mobiltelefonens tidsalder ikke lenger gjør samme nytten som før.

Foto: Riksantikvaren

14

Kulturminnefondet spiller også en viktig rolle i kulturminneåret.

Det er et flott sammentreff at fondets markering av femårsjubileet faller sammen med kulturminneåret. Det gir en god mulighet til å vise seg fram. Fondet har da også grepet denne sjansen og bidrar til arrangementer rundt om i landet.

Først ut er jubileumsboka. Den vil bl.a. gi en presentasjon av prosjekter som fondet har vært involvert i og vil ha artikler om kulturminner i et bredt perspektiv.

Jeg gleder meg til å se boka når den er klar på vårparten og håper den kan gi inspirasjon til mange.

Kulturminnefondet fem år – gratulerer!

Fondet utløser engasjement og private midler. Det bygger også opp under privat verneinnsats.

Kulturminnefondet har et "konkurransefortrinn" i forhold til offentlig forvaltning, fordi det har mer fleksible rammebetingelser.

Blant annet griper ikke fondet inn i folks liv med krav, på samme måte som offentlig forvaltning gjør. Fondet kommer derfor lettere i dialog med private eiere.

Potensialet som ligger i fondets særtrekk, må videreutvikles også i fremtiden.

Jeg er stolt av det kulturminnefondet har rukket å utrette i de første fem årene. Jeg ønsker dere lykke til i videre og vil følge både arbeidet og utviklingen med stor interesse.

Gratulerer med femårsjubileet!